

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΝΕΦ 298: Τα Comics ως λογοτεχνία

11. Παραρτάμα του Δημοσθένη Βουτυρά και άλλες ιστορίες, Δημήτρη Βανέλλη και Θανάση Πέτρου (II)

Κέλη Δασκαλά-Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Κρήτης**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί-Περιεχόμενα ενότητας

- Ποια διηγήματα του Βουτυρά επιλέγουν οι Πέτρου και Βανέλλης στο πρώτο ελληνικό graphic novel που μεταγράφει κείμενα της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας; Γιατί;
- Η τροπικότητα, η προθετικότητα και τα συμφραζόμενα του γραφιστικού μυθιστορήματος των Πέτρου και Βανέλλη.

Εκτός από το «Παραλλάμα» παρουσιάζονται άλλα οκτώ διηγήματα

- 1) «Το ερημόσπιτο» (1910)
- 2) «Άλλα κουφάρια» (1912)
- 3) «Ο Μπαλάφας στον παράδεισο» (1928)
- 4) «Ο αγριότραγος» (1923)
- 5) «Η επανάσταση των ζώων» (1935)
- 6) «Η επικήρυξη» (1901)
- 7) «Το τραγούδι του κρεμασμένου» (1901)
- 8) «Όταν σκάνε τα λουλούδια» (1913, σε σενάριο Βάσια Τσοκόπουλου)

Το εξώφυλλο συνδέει το παρελθόν με το παρόν

Θέαση του κόσμου
από ψηλά, όπως την
μοιράζονται οι κομικογράφοι
και οι αναγνώστες:

*το ανάγλυφο του εδάφους από το
παράθυρο ενός αεροπλάνου.*

Στο κέντρο, η φιγούρα-
ψυχή του φτωχού ήρωα, η
οποία εγκαταλείπει τα
εγκόσμια και πετά προς
τον ουρανό «ελεύθερη».
Την ίδια ώρα ο ήρωας
κοιτά προς τα πίσω,
σκέφτεται ακόμα τα υλικά
αγαθά του κόσμου που
μόλις εγκατέλειψε.

Από το διήγημα «Ο Μπαλάφας στον παράδεισο» (1928)

- Την ώρα που πεθαίνει η ψυχή: ανάλαφρη (μπλε-γαλάζιο, σαν τον ουρανό (σ. 27). Αποκτά κατόπιν ξανά μορφή: σώμα ζωντανού Μπαλάφα, όταν σκέφτεται τα παπούτσια (δέσμια ύλης) αλλά και όταν βρίσκεται στον παράδεισο.
- Αξιοπρόσεχτο ότι τα πλαίσια των καρτέ καμπυλώνουν ελαφρώς, όχι αυστηρό γεωμετρικό σχήμα (το ίδιο και τα αφηγηματικά πλαίσια)

Από το διήγημα στο κόμικ

- Ο Μπαλάφας είναι φτωχός, το μόνο που είχε ήταν ένα νέο ζευγάρι παπούτσια. Την ίδια μέρα πέθανε. Όταν επιστρέφει στη γη, αντικρίζει την σπιτονοικοκυρά του να ψάχνει τις τσέπες του νεκρού σώματος, και συγχυσμένος φεύγει για τον ουρανό. Το λογοτεχνικό κείμενο συμπυκνώνεται. Παραλείπεται, για παράδειγμα, στην αρχή η περιγραφή: *«Όταν η ψυχή του άφησε το βρώμικο σαρκίο του και το πιο βρώμικο μικρό του δωμάτιο, που ήταν δίπλα σ' ένα πλυσταριό»*. Η εικόνα ολοκληρώνει το νόημα. Στο πλαίσιο, του τρίτου καρέ-εξώφυλλου του τόμου, πληροφορούμαστε: *«Καθώς η ψυχή του πετούσε ελεύθερη στον ουρανό, θυμήθηκε τις αρβύλες του»*.
- Στο πρώτο καρέ διαβάζουμε πώς έφτιαξε παπούτσια ο Μπαλάφας (η εικόνα δείχνει πως ήταν αρβύλες) και αργότερα κατονομάζονται ως αρβύλες (αντίστροφα στο διήγημα του Βουτυρά)

Από το διήγημα στο κόμικ: ο ήρωας-κομήτης και η αποσιώπηση της αντίδρασής του (σ. 27)

Γράφει ο Βουτυράς: «*Η επιθυμία να τα [=παπούτσια] πάρει του ήρθε με τέτοια ορμή, που μια δύναμη που τον έσερνε στα ύψη, όπως το σίδερο ο μαγνήτης, έπαψε να τον σέρνει, σταμάτησε. Και ο Μπαλάφας τότε γύρισε γρήγορος πίσω του αφήνοντας στον αέρα μια γραμμή φωτεινή. Άφησε και μια λάμψη μεγάλη που κατατρόμαξαν οι άνθρωποι. Ο Μπαλάφας που τους είδε έσκασε στα γέλια».*

Από το διήγημα στο κόμικ

Παραλείπεται ο καγχασμός του ήρωα, που βλέπει από ψηλά τους τρομαγμένους ανθρώπους. Αποσιωπάται επίσης η δεύτερη σκέψη του, την ώρα που ανεβαίνει ξανά στον ουρανό, ενώ έχει ήδη αρπάξει με βία τη μία μόνο αρβύλα. *Γράφει η Βουτυράς: «Στο δρόμο μετανόησε, αλλά πάλι είπε: - Και πάλι καλά...», προετοιμάζοντας τον αναγνώστη: ο νεκρός Μπαλάφας σκέφτεται ίσως πως σε λίγο θα κριθεί για τις πράξεις του στη γη. Ανάλογα με το αν υπήρξε κακός ή καλός, αμαρτωλός ή ενάρετος, θα πάει στην κόλαση ή στον παράδεισο, σύμφωνα με την χριστιανική πίστη. Επιπλέον καταδεικνύεται η οξύθυμη φύση του ήρωα, η οποία θα κυριαρχήσει και στην επίσκεψή του στον παράδεισο.*

Θρησκεία και πλούτος: Οι χρυσές πύλες του παραδείσου και ο φτωχός ήρωας (σ. 28)

Ο Μπαλάφας «έφτασε στα μέρη κείνα, που έπρεπε να φθάσει και τράβηξε για τον παράδεισο (...) μια πόρτα άσπρη σαν το χιόνι και μεγάλη, τεράστια, σαν τον ουρανό όπως τον βλέπουμε απ' τη γη». Ενώ στο γραφιστικό μυθιστόρημα αντικρίζουμε μια χρυσή δίφυλλη πύλη, μέσα στα σύννεφα (σκοτεινά-φωτεινά): σχέση θεού-παραδείσου και ύλης, επίδειξη πλούτου (σαν τον παπά αργότερα):

Οι πύλες του παραδείσου, Λορέντζο Γκιμπέρτι

http://en.wikipedia.org/wiki/Lorenzo_Ghiberti

- Η εικόνα θυμίζει τις γνωστές «Πύλες του παραδείσου», Battistero di San Giovanni, Φλωρεντία.
- Ο Μιχαήλ Άγγελος την ονόμασε *Η Πόρτα του Παραδείσου (Porta del Paradiso)*. Ολοκληρώθηκε το 1452 και περιείχε δέκα βιβλικές σκηνές.

Από το διήγημα στο κόμικ

Ακολουθεί το επεισόδιο με τον άγιο Πέτρο (δεν κατονομάζεται στο διήγημα, ούτε στο κόμικ), ο οποίος ανακοινώνει στον Μπαλάφα ότι δεν ανήκει στον παράδεισο. Τότε ο ήρωας εξοργίζεται και του πετά την αρβύλα που κρατά. Ο «άγιος» λιποθυμά, σταματούν οι μελωδίες και ο Μπαλάφας τρυπώνει στον παράδεισο. Ακούγεται μια δυνατή φωνή που διατάζει τη σύλληψη του ταραξία-αμαρτωλού Μπαλάφα. Ο παράδεισος παραμένει κλειστός για τους φτωχούς, ταλαιπωρημένους ανθρώπους και ο Θεός αποδεικνύεται αυστηρός κριτής, όπως οι άνθρωποι στη γη. Γράφει ο Βουτυράς: «Κάτι τεράστιοι άγγελοι τον άρπαξαν, όπως τον έπιαναν άλλοτε στη γη οι χωροφύλακες, και τον οδήγησαν σε μια μεριά ψηλή, που σε ένα θρόνο μαύρο σαν κατράμι, καθόταν ένας λευκός γέρος, που κάποτε φαινόταν μεγάλος τόσο, που χανόταν στα ύψη η κεφαλή του, και κάποτε γινόταν μικρός σαν κοντούτσικος άνθρωπος, νάνος».

Από το διήγημα στο κόμικ

- Στο κόμικ ο θεός παρουσιάζεται τεράστιος και απρόσιτος: παραπέμπει η μορφή του (λευκά μακριά μαλλιά και γένια στον θεό του Μιχαήλ Άγγελου στην Καπέλα Σιξτίνα και συνάμα στον Δία με τους κεραυνούς και τη λευκή κελεμπία). Ο λόγος του: έντονα κεφαλαία, χωρίς πλαίσιο, άλλοτε μέσα σε αντικείμενα (θρόνο) ή σκόρπια στο καρέ.
- Οι άγγελοι (κόκκινα μαλλιά ο ένας-ξανθά έντονα ο άλλος, σαν κλόουν): υπάκουα «όργανα της τάξης» που εφαρμόζουν τις διαταγές του αυστηρού προϊσταμένου. Αξιοπρόσεχτο το άσχημο και κοντόχοντρο αγγελάκι («η φωνή» στο διήγημα) στο πλευρό του θηριώδους θεού: παρωδία των δημοφιλών μικρών αγγέλων του Ραφαέλο (σ. 29-31)

Το κόμικ: Θεός-δικαστής και άγγελοι- όργανα της τάξης (σ. 29)

Ο «αμαρτωλός» Μπαλάφας οδηγείται εκεί που ανήκει: στην κόλαση.

Το κόμικ, όπως και το διήγημα, κλείνει με τον Μπαλάφα, οργισμένο, να συνειδητοποιεί πως η κατάσταση είναι παντού η ίδια, να δηλώνει πως έπρεπε να είχε πάρει και το άλλο παπούτσι, ενώ στο βάθος έντονα κόκκινα σύννεφα και η φωτιά της κατακόκκινης κόλασης έχουν σκεπάσει τον ψυχρό γαλάζιο ουρανό.

Εικόνα και Λόγος: σχόλιο στη σύγχρονη εποχή

Το κόμικ «ανοίγει» την ιστορία του Βουτυρά στο παρόν, σχολιάζει την εποχή μας, όπου ο άνθρωπος επαναπροσδιορίζει τη σχέση του με την ύλη. Παρουσιάζεται η ζωή στη γη, ο παράδεισος-η κόλαση: δύο «τόποι» της ζωής-μετά-τον-θάνατο. Ο Μπαλάφας υπήρξε αμαρτωλός στη γη, άνεργος όμως και πεινασμένος επίσης. Στο τέλος η ζωή στον παράδεισο δεν διαφέρει από εκείνη στη γη. Αυτό όντως καταδεικνύει και ο Βουτυράς στο διήγημα: Ο θεός, οι άγγελοι περιγράφονται το ίδιο σκληροί, ψυχροί και ανάλγητοι με τους ανθρώπους. Επιπλέον, διαβάζοντας κανείς το κόμικ, το 2011 (έτος έκδοσης, α' δημ. στο «9», *Ελευθεροτυπία*), αναρωτιέται, αντικρίζοντας το καρέ, όπου ο Μπαλάφας κοιτά τον θεό, αλλά και τον αναγνώστη στα μάτια, στο τέλος, μήπως η άγνωστη κόλαση, όπως αναπαρίσταται (θερμή-κόκκινη), δεν είναι τόσο δυσάρεστη;

Στη γλώσσα του κόμικς

Το έργο του Βουτυρά, λοιπόν, δοκιμάστηκε σε μια άλλη φόρμα. Γραμμένο κυρίως μέσα στις πρώτες τρεις δεκαετίες του 20ού αιώνα, ανοιχτό στην ευαισθησία της εποχής μας, μοντέρνο, τολμηρό, βρέθηκε μετά τον θάνατο του Βουτυρά στην αφάνεια για σχεδόν τέσσερις δεκαετίες. Ο καθηγητής Στυλιανός Αλεξίου μίλησε πρώτος, το 1990, για την αξία του και την αδικία που του είχε γίνει. Από το 1993 όπου άρχισαν να εκδίδονται τα Άπαντα του Δημοσθένη Βουτυρά, το έργο επανεμφανίστηκε στο λογοτεχνικό τοπίο και διεκδίκησε τη θέση του. Η κριτική και το αναγνωστικό κοινό ανακαλύπτει έκτοτε με νέα θεώρηση τις παράξενες ιστορίες που μιλούν τόσο άμεσα και με σύγχρονο τρόπο στην εποχή μας, αν και γραμμένες ογδόντα με εκατό χρόνια πριν. Η «ευφάνταστη» μεταφορά τους σε κόμικς είναι ένα γόνιμο και πετυχημένο πείραμα που προσθέτει στο έργο νέες διαστάσεις και το φέρνει σε επαφή με ένα νέο κοινό.

Τα διηγήματα είναι γραμμένα μεταξύ του 1902 (το παλαιότερο) και του 1934. Θεωρώντας τις εννέα ιστορίες μια συλλογή, η θεματολογία τους συμπυκνωμένη σε συνθηματικές λέξεις είναι: η απληστία, η προδοσία, ο έρωτας, το μίσος, ο έρωτας και το μίσος, ο ερωτισμός, η φτώχεια, τα ζώα, οι θρύλοι, η υποβολή. Σίγουρα και άλλα που μπορεί να ανακαλύψει ο αναγνώστης...

Βάσιας Τσοκόπου 'ας

Στην Εισαγωγή του graphic novel τονίζεται πώς το έργο του Βουτυρά ανταποκρίνεται στην «ιδιαιτέρη γλώσσα που είναι το κόμικς» (σ. 6).

Η Θεματική

Τα θέματα που απασχολούν τον Βουτυρά στα διηγήματά του (κυρίως σε αυτά που επιλέγουν οι κομικογράφοι, τόσο στο δημοφιλές «Παραρλάμα», όσο και στα υπόλοιπα) ταιριάζουν στη θεματολογία των comics, την «εναλλακτική» οπτική και γλώσσα, την ανατρεπτική διάθεση με την οποία έχει συνδεθεί το μέσο: απληστία, προδοσία, έρωτας, μίσος, φτώχεια, το φανταστικό, έντονα συναισθήματα, τρόμος, φόβος, ζήλια, εκδίκηση, και ακραίες πράξεις, φόνος, υπαρξιακή αγωνία και ανατροπή στερεοτύπων, αντίδραση στο κατεστημένο.

Το graphic novel: μερικά ακόμα παραδείγματα

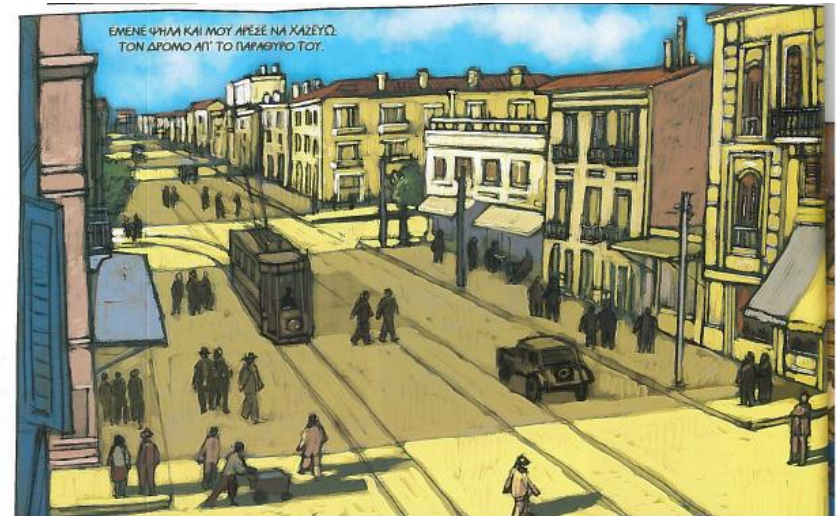
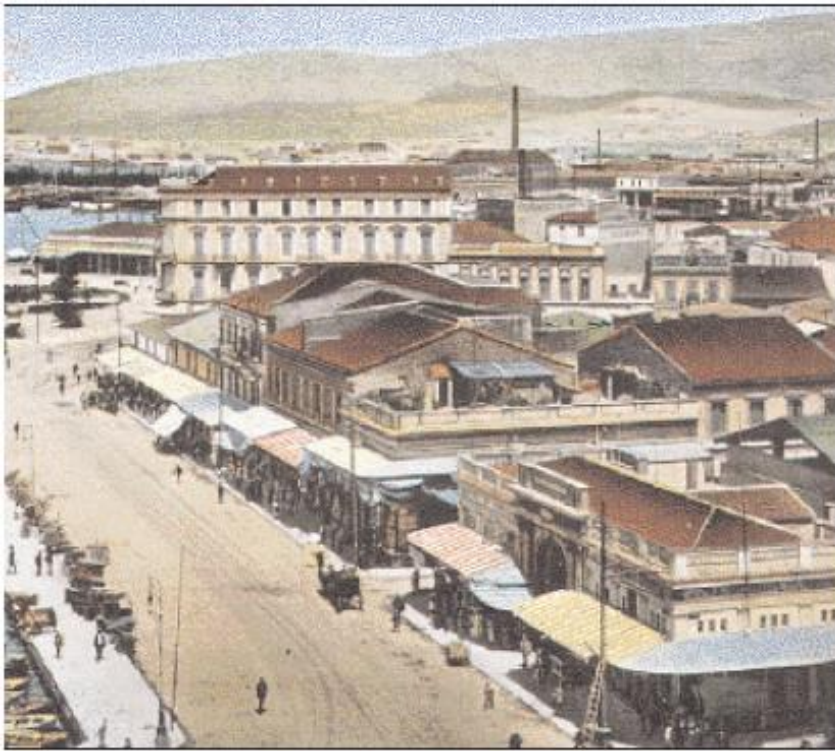
Συνήθως συμπυκνώνεται, όπως είδαμε, η αφήγηση του λογοτεχνικού κειμένου.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το διήγημα-κόμικ «Το ερημόσπιτο» (σ. 15-19): παραλείπεται η εκτενής αρχική λυρική περιγραφή του ανέμου, των γλάρων, του τοπίου κ.λπ. Αρκετά επίσης από τα σχόλια του οδηγού του ήρωα, ο οποίος εξιστορεί στον δεύτερο την ιστορία της χήρας του Βόγλη που θρηνεί τα παιδιά της. *Η εικόνα, με έμφαση στην λεπτομέρεια, αποδίδει την ατμόσφαιρα του κειμένου του Βουτυρά, την εποχή στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, ολοκληρώνοντας το νόημα.*

Η απόδοση της εποχής: έμφαση στη λεπτομέρεια

Οι φιγούρες (ενδυμασία-μορφές) των ηρώων (ανδρών-γυναικών), η απόδοση του τοπίου της ελληνικής περιφέρειας («Ερημόσπιτο», «Άλλα κουφάρια», «Ο αγριότραγος», «Η επικήρυξη»), το αστικό τοπίο («Η επανάσταση των ζώων»: τραμ, αυτοκίνητα, εποχής, πολίτες στο δρόμο), το λιμάνι και οι ναυτικοί («Το τραγούδι του κρεμασμένου»), οι λουόμενες γυναίκες και οι ερωτευμένες γυναίκες στον κήπο («Όταν σκάνε τα λουλούδια»).

Πειραιάς-αστικό τοπίο αρχών 20ού αιώνα

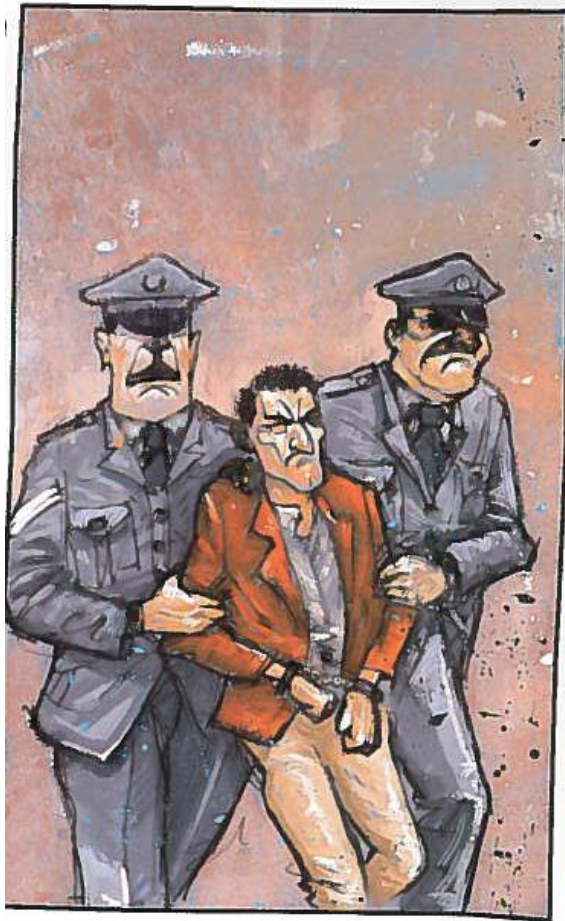
«Η επανάσταση των ζώων» (σ. 44)

Η Καθημερινή, «Επτά Ημέρες», 8.11.1998, σ. 17

Εκσυγχρονίζοντας την αφήγηση

- Διατηρούνται οι διάλογοι (σχεδόν αυτούσιοι). Ενδιαφέρον πώς το κείμενο «εκσυγχρονίζεται» («Παραρλάμα»: σχόλιο τεχνίτη για την αδιαφορία του Φάρμα για το άλλο φύλο, βρισιές Λούμα: «Όταν σκάνε τα λουλούδια», το σενάριο και τα καρέ της πρώτης σελίδας: «Η επανάσταση των ζώων»).
- Πώς το κόμικ συνομιλεί με την αισθητική άλλων δημιουργών (κόμικ, κινηματογράφος, γλυπτική): «ψυχεδελικό» καρέ μεθυσμένου Φάρμα («Παραρλάμα»), η πύλη του παραδείσου, ο θεός και οι άγγελοι («Ο Μπαλάφας στον παράδεισο», ο ήρωας (στυγνός δολοφόνος) και η επίθεση των πουλιών («Επανάσταση των ζώων»).

Σημαίνουσες οι αποκλίσεις > παραπομπές σε άλλες εποχές και σχόλιο στη σημερινή:

Οι φιγούρες των δύο αστυνομικών («Ο Μπαλάφας στον παράδεισο»). Οι στολές τους δεν παραπέμπουν σε αυτές των χωροφυλάκων τη δεκαετία του 1920, αλλά σε επόμενες δεκαετίες (του 1950 και 1960) (σ. 31).

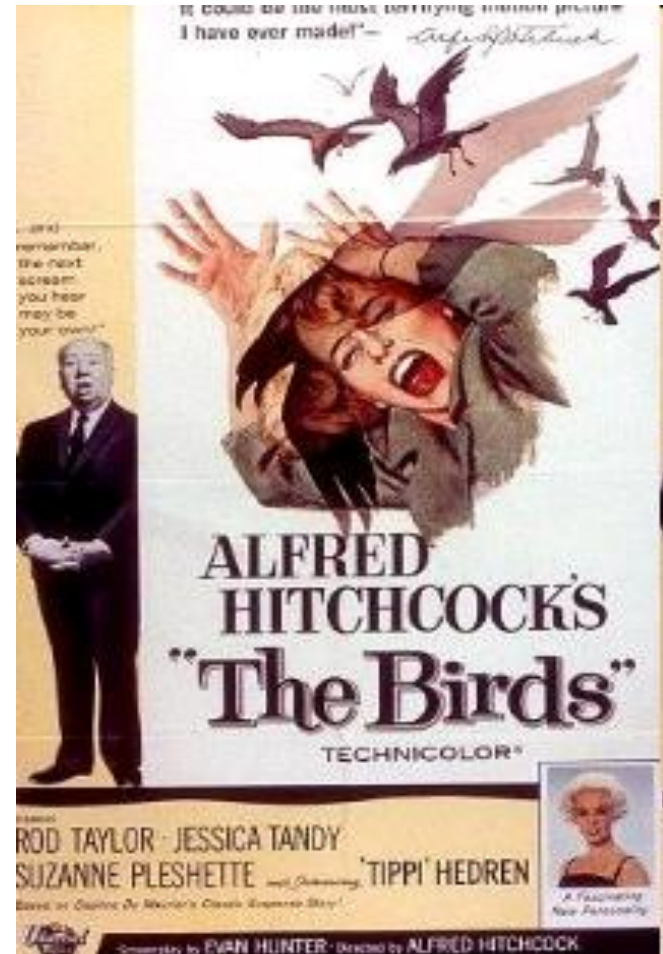
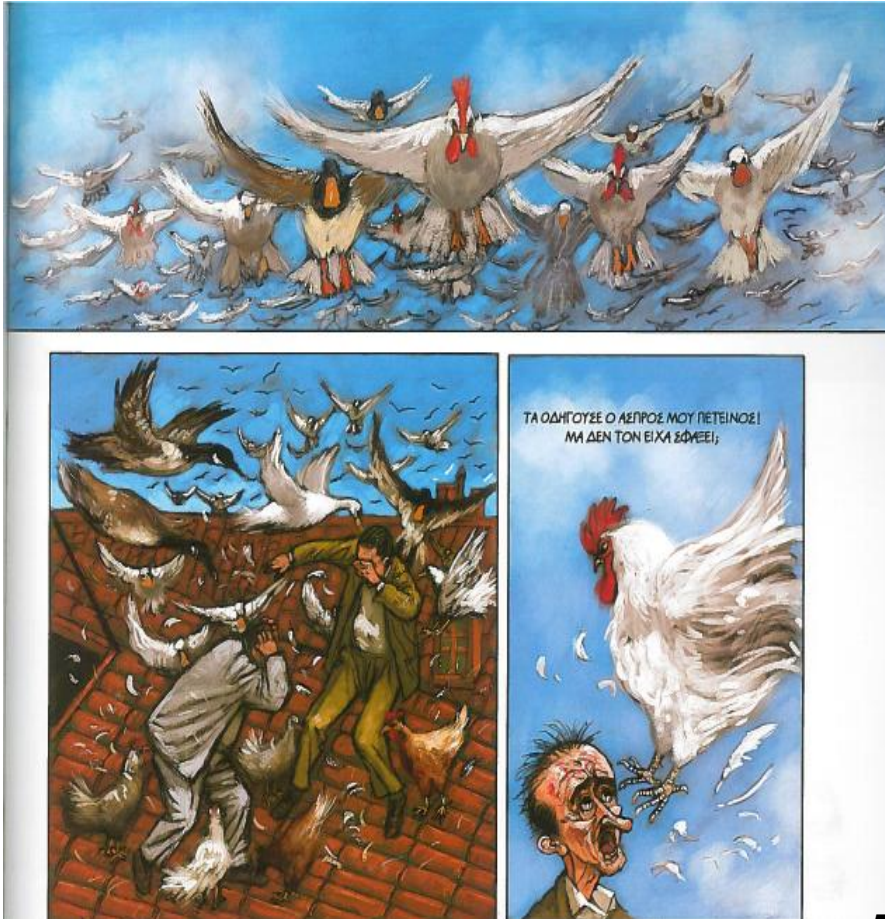
«Η επανάσταση των ζώων»: αλληγορικό διήγημα του Βουτυρά για την εξέγερση των αδικημένων (σ. 43)

- Ο «μαύρος» κόκορας-«σωστός ιππότης»
- Ο συγγνός «δολοφόνος»-εγκαταλείπει τη σκηνή του φόνου με το τσεκούρι στο χέρι (> ήρωες *spaghetti-western*. Βλ. σχετικά: ήρωας στο “*The cask of Amodillado*”, Pedro Lopez)
- Το κόμικ δίνει έμφαση, εξ αρχής, στην αιτία του ξεσηκωμού > εκδίκηση αδύναμων ζώων (> καταπιεσμένου λαού)

Η επίθεση του πουλιών

(«Επανάσταση των ζώων», σ. 49)

***The Birds*, Alfred Hitchcock (1963)**
<http://www.imdb.com/title/tt0056869/>

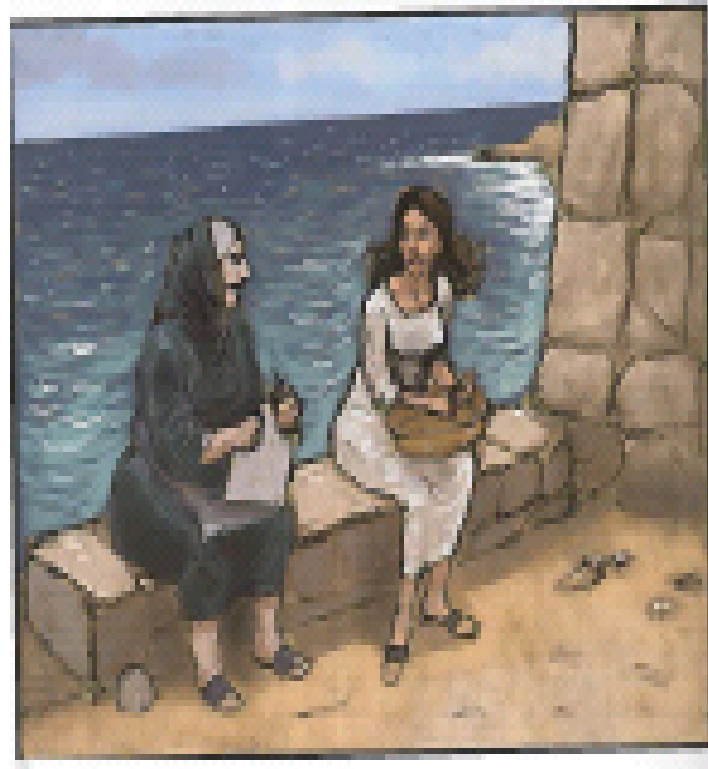
Η φιγούρα του πλοιάρχου στο «Τραγούδι του κρεμασμένου»: ο έλληνας Κόρτο Μαλτζέζε

Κίνηση-στήσιμο του χωρίς-πλαίσιο-γαλάζιου-καρέ (σ. 57): ανοικτοί ορίζοντες ταξιδιού και θαλασσινών. Μεγαλύτερος σε ηλικία / διαφορετικός στον χαρακτήρα (συγκρατημένος) σε σχέση με τον δημοφιλή περιπλανώμενο ήρωα του Hugo Pratt.

Ερωτισμός: Η Μέλπω στο «Ερημόσπιτο»: μια όμορφη κοπέλα του χωριού αρχικά (σ. 16)

Γράφει ο Βουτυράς, περιγράφοντας την κοπέλα, την πέτρα του σκανδάλου, που οδηγεί δύο αδέρφια να αλληλοσκοτωθούν: *«Όμοιά της στην εμορφιά δε βρισκόταν ούτε στου κάμπου τα χωριά ούτε στα βουνίσια. Ήτανε ωραία σαν τις κόρες που βγαίνουν τη νύχτα, όταν είναι φεγγάρι, στις καλαμιές κοντά».*

Η αισθησιακή Μέλπω: σαν ηρωίδα του Milo Manara

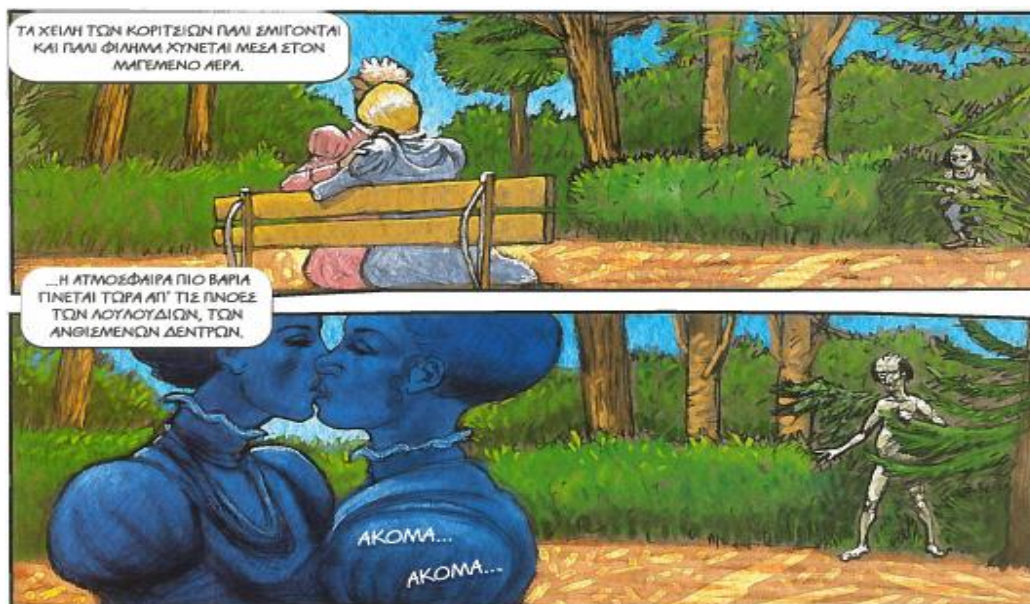
(σ. 17)

Ο Βάσος την παρακολουθεί να κολυμπά. Έμφαση στο γυμνό κορμί της ηρωίδας. Ενώ στην αφήγηση του Βουτυρά περιγράφεται το μυστηριώδες απόκοσμο γέλιο της: «Σαν πέσιμο νερού από βρύση μαγική, σα γέλιο ερωτευμένης άνθρωπο νεράιδας! Αυτή γελούσε, η Μέλπω, μόνη της, γελούσε σα θεά της θάλασσας, με το κύμα που ερχότανε σαν ταπεινός προσκυνητής και απλωνόταν στα πόδια της!»

Βουτυράς, ερωτισμός και το κόμικ (σ. 69)

Ο ηδονοβλεψίας Λούμας αντικρίζει τα κορίτσια που φιλιούνται μέσα στον κήπο> η φύση οργιάζει, διεγείροντας τις αισθήσεις και το ερωτικό πάθος (στο διήγημα το φιλί τοποθετείται σε ένα παραδείσιο-αγνό-ποιητικό-ιδανικό πλαίσιο> απόηχος αισθητισμού: πνοές λουλουδιών που μεθούν τους ήρωες)

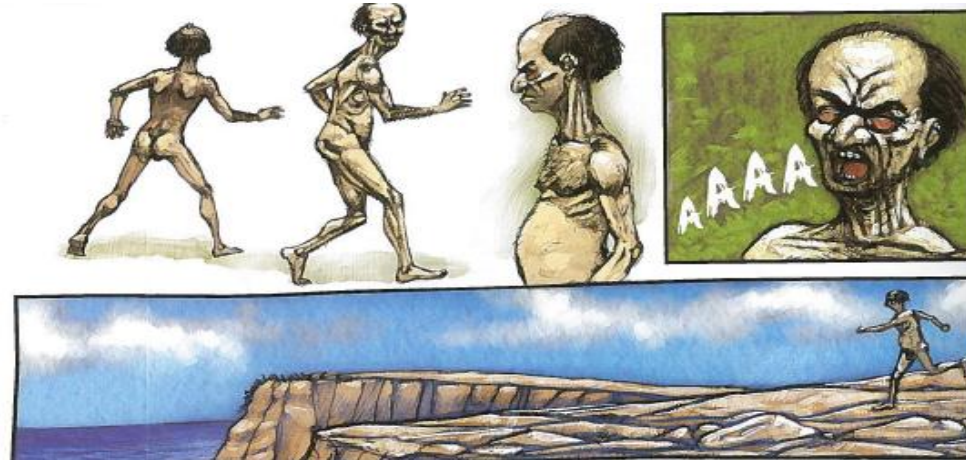

Η τελευταία σκηνή: ο ήρωας στρέφει τα νώτα στον παράδεισο και αυτοκτονεί > μελαγχολικό τέλος

«Ξαφνικά ένας άνθρωπος γυμνός, ολόγυμνος, πηδά στη μέση, κοντά τους, με μουγκρητό θηρίου. Τα κορίτσια με φωνή τρομάρας χωρίζονται και φεύγουν, φεύγουν γρήγορα, μέσα στα δέντρα. (...) Τρελός τότε ο Λούμας, αφηνιασμένος, μουντζώνοντας τον ουρανό, φοβερίζοντας και βρίζοντας τον θεό με τη μπερδεμένη φωνή του, **ορμά έξω, έξω απ' τον κήπο** και τρέχει στα βράχια πάνω και **με μια βλαστημιά** στον θεό και ένα μούντζωμα ακόμα στον ουρανό **ρίχνεται στον γκρεμό, εκεί όπου η θάλασσα κάποτε, κάποτε κουρασμένη έριχνε τα κύματά της, στο βράχο, σα βυθισμένη, σκεπτική, κι αυτή, από κάποια επιθυμία!..»**

Ο ήρωας σκέφτεται και μετά ξεσπά (σ. 70)

Στο κόμικ ο Λούμας κοιτά προς το μέρος των δύο γυναικών, μετά κοιτά τον αναγνώστη, κατόπιν στο πλάι (ο ήρωας και ο εαυτός του, σκέφτεται την κατάστασή του), εξοργίζεται και τρέχει προς τη θάλασσα. Αξιοπρόσεχτο το λευκό-χωρίς-πλαίσιο καρέ > στιγμή τρέλας (σβήνει ο κόσμος από το οπτικό πεδίο του Λούμα: κόσμος χωρίς χρώμα):

Η πτώση και η αντίδραση του ήρωα στο κόμικ

> Πολλές βρισιές, έντονη οπτική απόδοση (σ. 70)

Βαθύ μπλε θάλασσας, λευκά κύματα που επιστρέφουν από τα βράχια στη θάλασσα> ίδιο χρώμα στην απόδοση της αισθησιακής Μέπλως («Ερημόσπιτο»), των ερωτευμένων γυναικών νωρίτερα. Το ερωτικό πάθος του πρωταγωνιστή (λούμα=λούσιμο, λουτρό) συνδυάζεται με το υγρό στοιχείο (ρέμα, θάλασσα) από την πρώτη φράση έως την τελική μελαγχολική περιγραφή της θάλασσας στο διήγημα. Στο κόμικ, χάρη στην χρωματική επιλογή (ηδονή: βαθύ μπλε) και τη σκηνοθεσία του τελικού καρέ: ο Λούμας σαν να γνωρίζει επιτέλους (ένωση με την θάλασσα) την ηδονή, την ώρα που στο διήγημα αυτοκτονεί, «τρελός» και «αφηνιασμένος», μόνος και σκεπτικός, όπως η θάλασσα..

Τέλος Ενότητας

Παραρτάμα του Δημοσθένη Βουτυρά και άλλες ιστορίες, Δημήτρη Βανέλλη και Θανάση Πέτρου (II)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

